

ÅRSSKRIFT

2012

NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV

Udgivet af:
**NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV**

Nr. 26, februar 2013
ISSN: 1902-0422

Redaktion:
Foreningens bestyrelse.

Adresse:
Biblioteket Blågården,
Blågårds Plads 5,
2200 København N.

Foreningens bestyrelse:

Formand:
Karsten Skytte Jensen
22 92 14 05

Næstformand:
Anja Sandreid
26 15 83 60

Kasserer:
Ingrid Bøvith
20 70 52 08

Bestyrelsesmedlem:
Tonny Svanekiær

Bestyrelsesmedlem:
Vivi Christensen

Bestyrelsessuppleant:
Morten Bencke

Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv kan træffes **den første mandag i måneden på Biblioteket Blågården mellem kl. 17-19**, eller efter aftale, undtagen i juli og august måned, hvor vi holder sommerferie.

E-mail:
info@noerrebrolokalhistorie.dk

Hjemmeside:
www.noerrebrolokalhistorie.dk

Forsidebillede:
Cyklister i fyraftenstrafik på Dronning Louises Bro, omkring 1930. I dag er broen det sted i Europa, der passerer af flest cyklister.
Foto: Københavns Museum.

Tryk:
J.&R. Frydenberg A/S

Årsberetning 2012

Foreningen/bestyrelsen

Den 29. marts afholdt Foreningen sin årlige generalforsamling.

På valg til bestyrelsen var Karsten Skytte Jensen, Anja Sandreid og Vivi Christensen. De var alle villige til genvalg og blev valgt for en to-årig periode. Desuden indtrådte Morten Bencke i bestyrelsen som suppleant.

Som revisor genvalgte Lis Melander og som suppleant John Dickov.

På dagsordenen var desuden et par ændringsforslag til vedtægterne, som blev enstemmigt vedtaget. Vedtægterne kan ses på vores hjemmeside.

Gennem 2012 har medlemstallet været stabilt. Pr. 1. januar 2013 havde foreningen xxx medlemmer. Vi er taknemmelige for vore trofaste medlemmers støtte og håber at der også fremover, ved god omtale af foreningen, vil blive en god tilgang af nye medlemmer.

Vores faste åbningstid, den første mandag i måneden, fungerer tilfredsstillende. Der kommer i snit 2-5 besøgende pr. gang. Hvis man ønsker at besøge arkivet udenfor den faste åbningstid, kan man træffe aftale herom på mobil 22 92 14 05 eller

via foreningens mailadresse:
info@noerrebrolokalhistorie.dk

Arrangementer og aktiviteter

Den 20. februar deltog vi for fjerde gang i et særdeles velbesøgt arrangement i Stefanskirken. Temaet var: Arbejderne på Nørrebro. Uwe Brodersen fortalte om arbejderens vanskelige vilkår og kampe og Karsten Skytte Jensen fortalte om Arbejderkooperationen og om nogen af de kooperative virksomheder på Nørrebro.

Den 13. august havde vi en byvandring i Mimergadekvarteret for Enhedslisten, Ydre Nørrebro. Karsten Skytte Jensen var guide på turen.

Den 5. september holdt Karsten Skytte Jensen et billedforedrag om Nørrebros historie i Forebyggelsescenter Nørrebro på Tranevej.

Den 7. november deltog vi i et velbesøgt arrangement på Nørrebro Bibliotek i forbindelse med litteraturfestivalen Kbh Læser. Professor Garbi Schmidt fra Roskilde Universitet, fortalte om sit projekt med indsamling af nørrebroerindringer. Erindringerne vil siden blive offentliggjort på www.erindringer.dk, hvor man også kan skrive sine egne erindringer.

Den 17. november var vi på besøg i Sakramentskirken på Nørrebrogade, hvor sognepræst Niels Engelbrecht viste os rundt i kirken og fortalte om det katolske Nørrebro.

Sidste års lokalhistoriske kalender var en succes, så vi besluttede også at udgive en kalender for 2013. Kalenderen, en vægkalender i A3 format, blev solgt hos Steenbergs Bog og Ide, Nørrebrogade 163, Irma, Tagensvej 70, Hafnia Foto, Nørrebrogade 30 og gennem foreningen.

Vi får løbende en del henvendelser med lokalhistoriske spørgsmål. Vi besvarer spørgsmålene efter bedste evne, men

ellers må vi henvise til f.eks. Københavns Museum eller Stadsarkivet.

Desværre må vi ofte skuffe de mange, der henvender sig med spørgsmål vedrørende slægtsforskning, da det er meget få personoplysninger, vi ligger inde med i arkivet. Derfor henviser vi som regel til Landsarkivet.

Vi får også en del henvendelser fra studerende, der skal skrive opgave om Nørrebro. Vi hjælper naturligvis med materiale, men vil til gengæld gerne se resultatet af deres arbejde. Desværre er det sjældent at vi modtager det, men det prøver vi at blive bedre til at følge op på.

E-mail ønskes!

Som tidligere meddelt vil vi gå over til udelukkende at kommunikere med medlemmerne via e-mail. Vi har valgt at tage dette skridt primært for at minimere portoudgifterne. Derfor vil vi bede medlemmerne om at indsende deres e-mail adresse til info@noerrebrolokalhistorie.dk

Husk også at oplyse hvis du får ny e-mail adresse.

Medlemmer der ikke har internetadgang vil naturligvis ikke blive hægtet af. De skal blot meddele, at de ønsker at modtage almindelig post. Alle medlemmer vil desuden stadig få tilsendt Årsskriftet og indkaldelse til generalforsamlingen via postvæsenet.

På forhånd tak!
Bestyrelsen

Mysteriet i Thorsgade

Af Tonny Svanekiær

Dette er beretningen om jagten på Thor-monumentet – eller var der tale om to monumenter? Vi hører vidners beretninger. Og vi hører om tilblivelsen af det ene monument, som endte sine dage i Odense, efter at have tilbragt det meste af sin tid på en ø i Lillebælt. Dette monument var kun en måned på Nørrebro. Men hvad skete der med det, der stod i Thors Passage?

Interessen for Thor-monumentet

Min interesse for Thor-monumentet fra Thors Passage startede engang i 1970'erne. Jeg husker ikke det nøjagtige årstal, men det har været umiddelbart efter min værnepligt i 1976. Jeg var på besøg hos min mor, der boede i Thorsgade, jeg selv boede i Dagmarsgade. Jeg sad og bladrede i Nørrebro Avisen, der var altid et eller andet interessant og så var det jo lokalavisen.

En kæmpemand

Pludselig studsede jeg over et noget utydeligt billede af noget, der lignede en kæmpemand med en strakt arm, og i hånden havde han en hammer, eller noget der lignede en hammer. Artiklen som billedet relaterede til, var et spørgsmål fra en læser, som i forbindelse med rydningen af et dødsbo efter et ældre familiemedlem havde fundet billedet i den afdødes gemmer. Den afdøde havde boet i mange år i Thors Passage og billedet var formodentlig taget fra den afdødes lejlighed engang mellem 1904-14.

Læseren forsøgte i spørgende vendinger at få svar fra andre læsere på, hvad billedet forestillede. Der stod intet bag på billedet, men man kunne ligesom fornemme en husmur med vinduer bag figuren på det gamle billede.

Thors Passage

Det viste sig, at billedet var taget i Passagen engang, og jeg kunne nu tydeligt se, at det var et billede af Thor med hammeren i strakt arm. Bag ham kunne man fornemme bygningen, som var en del af Thors Passage byggeriet - Allersborg.

Jeg viste imponeret min mor billedet. Hun kunne godt se, at det lignede både Thor med hammeren, samt at bygningen bag Thor sagtens kunne være Thors Passage. Vi sludrede lidt frem og tilbage om både billedet og muligheden af, at der kunne have stået sådan en statue af Thor i Passagen. Alene navnet "Thors Passage" gav et fingerpeg i den retning. Vi slog det lidt hen og ville vente til næste uge, hvor der så måske var kommet

andre henvendelser omkring det famøse gamle billede. Jeg nævnte det også til en kammerat, der bestemt mente, han havde hørt noget om et Thor-monument i Thors Passage fra sine forældre. Hans forældre var desværre døde, så det spor endte blindt.

I glemmebogen

Desværre gik hele historien i glemmebogen hos både min mor og jeg, muligvis fordi der ikke blev fulgt op på artiklen med det gamle slidte billede fra avisens side. Der var heller ikke nogen, der henvendte sig om billedet.

Nye spor

Jeg skænkede ikke artiklen eller billedet en tanke før i 1981, da en journalist fra Nørrebro Avisen genoptog eftersøgningen af Thor-monumentet fra Passagen. Journalistens navn var Sigurd Skytte Jensen, og han tog emnet op grundet nogle henvendelser fra ivrige læsere, der havde bl. a. gamle billeder af et monument af Thor med stridsvogn og geder. Det hele havde engang stået i Passagen. Ligesom første gang blev jeg meget interesseret og fulgte med i løbet af de uger, hvor ”Mysteriet om Thor fra Thors Passage” blev omtalt.

Endnu et monument

Det viste sig, efter flere ugers debat om den forsvundne Thor fra Passagen, at det var et endnu eksisterende monument af Thor. Der var tale om et broncemonument af billedhuggeren Carl.Johan Bonnesen,

som, da alt kom til alt, aldrig havde stået i Thors Passage – Bonnesens monument, eller broncegruppe kaldet ”Thors Kamp med Jætterne” stod nemlig stadig hvor det var blevet sat i 1957. Ved direktør Hastrup's Fabrikker ved Thorlunde i Odense. Dette monument var støbt på Lauritz Rasmussens Broncestøberi i Rådmandsgade på Nørrebro – det var det eneste tilhørsforhold monumentet nogensinde havde haft til Nørrebro – og det havde aldrig stået i Thors Passage.

Mysteriet løser sig - eller?

Dengang monumentet blev støbt hos Lauritz Rasmussen i Rådmandgade, havde det stået udstillet i gården ud mod Rådmandsgade, og det var billeder af monumentet fra dengang, der havde ledt tanken hen på Thors Passage for flere nørrebroere, der derved mente det hidrørte derfra, men ak, stadig intet spor af det forsvundne Thor-monument. Det billede som jeg så tydeligt huskede fra Nørrebro Avisen for få år siden.

Henvendelse videresendt

Jeg glemte hele historien i nogle år, men efterhånden som internettet blev hvermandseje og man kunne søge på alt mellem himmel og jord, kom jeg i tanke om historien igen og begyndte at søge efter det. Det eneste jeg kunne finde om Thor-monumentet, var det stadig eksisterende, Thors Kamp med Jætterne i bronze samt Thor figuren på Carlsberg Bryggeriernes tag – begge udført af billedhuggeren C.J. Bonnesen. Jeg tænkte meget på sagen

og henvendte mig til Nørrebro Avisen, der svarede med en hilsen om, at Avisen havde videresendt min mail til Nørrebro Lokalhistoriske Forening.

Eftersøgning

Jeg korresponderede længe med foreningen og lovede at prøve at arbejde videre med sagen, i håbet om at finde den endelige løsning på den. Så langt så godt.

Det er nu, i skrivende stund, lidt over et år siden og siden har jeg rekvireret alt materialet fra Nørrebro Avisen fra 1981 samt utallige henvendelser på arkiverne, Kommunens Tegningsarkiv over samtlige københavnske matrikler, Vej og Park, efterlysninger på internettet og Københavns Brandvæsen, men jeg har løbet panden mod en mur alle disse steder, bortset fra Kommunens Tegningsarkiv, hvor jeg var i november måned 2006.

Flere nye spor

Her fandt jeg en større plantegning over Allersborg/Thors Passage, hvorpå der tydeligt var markeret et større rundt område. På dette runde område formoder jeg, at Thor-monumentet har stået fra omkring 1904 til omkring 1914.

Denne formodning er rimeligt underbygget af flere ældre øjenvidneskildringer fra de omtalte artikler i Nørrebro Avis fra 1981. Disse artikler har jeg i kopi indhentet på Det kongelige Bibliotek tidligere på året. Det eneste – og måske endda det eneste øjensynlige bevis på monumentets eksistens er et billede.

Det billede har jeg desværre ikke fundet endnu, men jeg søger stadig.

Allersborg

Byggeriet Allersborg, hvori Thors Passage ligger, blev opført af muremester J. Mortensen fra 1903 til 1904. Allersborg er egentligt 3 matrikler, 3575,76 og 77 som hører under den gamle hovedmatrikel 171, der i hine tider var navngivet Kløvermarken. Allersborg strækker sig fra Allersgade nr. 14-18 samt Dagmarsgade 3-5.

Thors Passage

Fra både Allersgade og Dagmarsgade var Allersborg tilgængelig via åbne porte og fra Thorsgade var der direkte adgang via en lille stikvej. Fra gamle dage, 1905 og frem til vore dage, er Allersborg blevet kaldt Thors Passage, formodentligt på grund af porten mod Dagmarsgade, som bærer navnet.

Pladsen er fundet

Da jeg var dreng i 1960'erne var der fri adgang til Thors Passage gennem begge porte samt fra stikvejen ud til Thorsgade.

Der var også trafik i hele passagen, og der lå en del mindre virksomheder såsom et garveri og en køreskole. Hvis man forestiller sig, at passagen dannede et stort T hvor udgangen mod Dagmarsgade lå cirka i midten af dette store T, var der dengang i 1960'erne stadig en stor runding i brosten. Tilsyneladende fra byggeriets ibrugtagning må det have fungeret

som både plads for det formodede Thor monument og det senere anlagte springvand, der blev anlagt efter fjernelsen af Thor-monumentet.

Der gik dengang også mange rygter omkring både Thor-monumentet og springvandet - som på de næste sider omtales mere indgående.

Store forandringer

Helt op til starten af 1980'erne var byggeriet stadig i sin originale form. Men i løbet af 1980'erne da byggeriet overgik til en større andelsboligforening, er det gamle særpræg næsten forsvundet. Udadtil står Allersborg stadig som da det blev bygget i starten af 1900-tallet. Porten mod Dagmarsgade er blevet aflukket af store aflåste døre og stikvejen ud mod Thorsgade er det kun ejendommens beboere, der har adgang til.

Porten mod Allersgade findes ikke mere, da den del af byggeriet blev nedrevet i 1980'erne.

Nye undersøgelser

Da jeg i november måned 2006 besøgte tegningsarkivet på Ottiliavej, hvor man opbevarer alle originaltegninger m.v. over byggeri i Københavns Kommune, undersøgte jeg samtlige tegninger m.v. over de tre matrikler, hvor Allersborg er bygget. Der stod intet direkte omkring hverken Thor-monumentet eller springvandet. Men ifølge en større plantegn-

ing dateret 1903, over hele bebyggelsen Allersborg med alle tre matrikler, kan man tydeligt se et større område cirka i midten af gårdområdet, hvorpå der er afsat en runding eller en opsats til et eventuelt monument eller springvand. Jeg formoder, at det er her Thor-monumentet engang har stået.

Debatten i Nørrebro Avis i 1981

Jeg vil i dette afsnit komme mere ind på den debat, der blev ført i Nørrebro Avisen i 1981 under ledelse af journalisten Sigurd Skytte Jensen. Debatten blev døbt "Hvor er Thor fra Thors Passage?". De mange indslag gav virkelig grobund for både tvivl og misforståelser, men heldigvis også et meget overbevisende indtryk af, at der måtte være hold i rygtet både om Thor-monumentet og springvandet. Jeg vil her citere direkte fra indslagene fra Nørrebro Avis, hvor det allerførste er dateret april 1981:

Thor er væk

I forbindelse med bestræbelserne på at få Allersborg i Allersgade bevaret i sin helhed og fredet, har en af initiativtagerne, Poul Reeves, Dagmarsgade 5, fundet ud af, at der engang har været en skulptur af guden Thor - stor eller lille vides ikke - i den passage mellem Allersgade og Thorsgade, der har navn efter samme Thor. I de endnu bevarede porte i Allersborg findes som udsmykning stenhuggerarbejde af Thors bukke, men Thor selv er væk.

Udsnit af plantegning fra 1903 af Thors Passage. Bemærk rundingen hvor Thor-monumentet muligvis har stået. (Københavns Kommunes Tegningsarkiv).

Foto efterlyses

At skulpturen skulle kunne genfindes er nok tvivlsomt; men det skulle være muligt at opspore fotografier af det forsvundne kunstværk. Det vides, at Thor-skulpturen var en yndet baggrund for kanonfotografers optagelser, og udelukket er det vel ikke, at et sådant fotografi eller et amatørfoto gemmer sig i en skuffe hos en eller anden af Lokalavisens læsere. Skulle det være tilfældet vil Lokalavisen eller Poul Reeves, Dagsmarsgade 5, være glad for et praj.

Efter denne opfordring fra både Poul Reeves og Lokalavisen kom der flere henvendelser, som jeg i det følgende vil citere fra.

Thor i skoven

Lokalavisen fik et par henvendelser fra nørrebroere. Den ene fra en beboer i Baldersgade 59 og den anden fra en beboer i Borgmestervangen 20. De fortalte begge - helt uafhængigt af hinanden - at de for ca. 30 år siden (1950) da de som skoledrenge havde været på koloniferie

i Københavns kommunes feriekoloni på øen Thorø i Lillebælt ud for Assens, huskede en stor og mærkelig skulptur af Thors kamp med jætterne stående på sin vogn trukket af prustende bukke midt inde i en skov.

Jeg var vel dengang 12-13 år, fortæller beboeren fra Baldersgade 59, og vi fik ovre på øen at vide, at Thor i skoven engang havde stået i Thorsgade i København.

Vidner genkender skulpturen

På samme måde fortæller den anden nørrebroer om sit personlige kendskab til guden Thor ovre på Thorø:

Vi blev fotograferet foran Thor og jeg har billedet endnu. Da jeg kom hjem, viste jeg billedet til min nu afdøde farmor, der boede i Thorsgade 45. Hun sagde, at monumentet i baggrunden af fotografiet var den figur af Thor, som havde stået i Thors Passage.

Der er også en ældre dame, der i et brev fortæller, at hun husker, at der engang stod en Thor skulptur i Thors Passage. Den var så stor at børnene kunne lege på den.

Kun bukkene tilbage

Det er mange år siden, Thor i Thorsgade forsvandt. Tilbage er kun navnet og så ejendommen Allersborg, på hvis portåbninger, der hugget i sten findes nogle buk-

kehoveder i stil helt svarende til bukkene i det "forsvundne" billedhuggerværk.

Fra Thorø til Odense

Således orienteret har Lokalavisen forsket videre i mysteriet "Thor fra Thors Passage". Thor og hans bukke findes ikke mere på Thorø.

Thor blev i 1957 solgt til industrifirmaet Hastrup's Fabrikker i Odense og transporteret den vanskelige vej fra Thorø til Odense-virksomheden, i hvis haveanlæg man i dag vil kunne genfinde "Thors Kamp med Jætterne" - som er et billedhuggerværk af billedhuggeren Carl

Bukkehovederne øverst på søjlerne ved porten mod Dagmarsgade.

Thors Passage set mod Allersgade engang i 1980'erne. I baggrunden bag de to søjler er pladsen, hvor Thor-monumentet muligvis har stået.

Johan Bonnesen, der døde i 1933, 65 år gammel.

Købmandssønnen købte skulpturen

Det vides dog at den i sin tid regerende industrimagnat på Thorø, købmandssønnen fra Assens, Harald Plum i 1926 lod monumentet opstille på sin ø efter at have købt det på bestilling af billedhuggeren. Det fik dengang, i 1926, plads på en åben mark, men som tiden gik, voksede der skov op omkring Thor og hans bukke, så Thor efterhånden kom til at stå midt inde i en skov.

Erna Bøgstedts beretning

Hvem kan huske, og hvem ved noget om den Thor, der stod i Thors Passage?

Der må være flere, der kan huske og måske endda har billeder af det Thor-monument, der engang vides at have stået i Thors Passage, og som må være bestilt til opstilling af bygherren murermester J. Mortensen, der i 1903 opførte Allersborg.

Erna Bøgsted fortæller om Thor i Thors Passage:

Ja, så sandelig stod der en Thor i Thors Passage, og de ældre mennesker, der

kan huske ham inde fra gården, har ikke forvekslet ham med den anden Thor, ham fra Rådmandsgade, siger den nu 85-årige Erna Bøgsted fra Haraldsgade. Hun har ringet til Lokalavisens Thor-medarbejder for at fortælle om sagens rette sammenhæng.

Jeg husker ganske tydeligt denne Thor, der stod inde i gården i Thors Passage, og det har sin ganske særlige årsag.

Bange for Thor

Jeg boede som barn i “Stefanshus” i Stefansgade hos min mor og mine bedsteforældre. Min mor havde en grøntforretning i Nordbanegade - det var den sidste, der var. Vi stod dengang og skulle finde en lejlighed. Jeg var 6 år, og sammen med min mor og bedsteforældre var vi henne i Allersgade, hvor der var bygget noget nyt.

Vi var oppe i den lejlighed, der ligger over porten i Allersgade, og fra vinduet der, kunne jeg nede i gården se den skrækkelige figur af Thor med hammeren og gedebukke foran en rund vogn.

Jeg havde været inde i gården en gang før, jeg var så ræd for ham og jeg sagde til min mor: Nej! vi vil ikke bo her! og det kom vi heller ikke til, fordi der var fodkoldt. Figuren var lavet af sten og det var altså den større Thor, der langt senere blev lavet i broncestøberiet.

Thor blev ødelagt

Ved du hvor længe Thor blev stående i Thors Passage?

Det husker jeg ikke, men jeg boede selv

i Thorsgade, da jeg var 20 år. Det var i 1916. Min mor havde rulleforretning i en af de små huse, da var Thor der ikke mere; men nu lå der et springvand inde i gården. Det var noget med at Thor blev ødelagt en nytårsaften, og springvandet fik heller ikke lov til at ligge der. Der havde været brand og brandfolkene havde vanskeligt ved at komme ind i gården, derfor blev springvandet fjernet.

Bange for tordenvejr

Det fortælles, at der kom mange mennesker for at se Thor figuren medens han stod der?

Ja, det er rigtigt - folk var helt tossed med den figur; men jeg kunne altså ikke lide den, jeg så den jo mange gange siden men gik aldrig derind - jeg kan ikke lide ham Thor - det er måske fordi jeg er bange for tordenvejr.

Her afsluttes Erna Bøgsteds beretning om Thor-monumentet fra Thors Passage. Hendes beretning er faktisk den eneste rigtige øjenvidneskildring omkring dette Thor-monument, der altså skulle have været udført i granit.

Svend Erik Jensens beretning

Det næste øjenvidne er 80-årige Svend Erik Jensen fra Husum Vænge, som selv har studeret den meget nøje.

Jeg citerer fra artiklen:

Jo, jeg husker ganske tydeligt dette meget store monument af Thor med hammeren og bukkene fra Thors Passage. Man kan bedst sammenligne det med Gefion Springvandet ved Langelinie, selvom

Thor var knap så stor.

Mine forældre - min far var arbejdsmand - boede i Vedbækgade, der dengang hed Gentoftegade, og når jeg gik tur med min mor, var vi inde i Passagen for at se på Thor. Han stod med front mod Dagmarsgade og var jo meget stor. Det var i 1909-10.

Vi flyttede netop i de år til Rådmandsgade, og fra den tid husker jeg stadig Thor; men hvor længe han blev stående i Thors Passage, ved jeg ikke. Jeg vil tro, at han var der under hele 1. verdenskrig, og forhøjningen, hvor han stod, blev der længe efter.

Jeg kunne tænke mig at han var blevet flyttet efter krav fra brandvæsnet, der vel dårligt kunne komme ind i passagen, men jeg ved det ikke præcist. Såvidt Svend Erik Jensen fra Husum Vænge.

Har Thor stået der fra 1904 til 1917?

Jeg tør, efter disse to yderst pålidelige øjenvidneskildringer, at vove påstanden, at Thor var hugget i granit og har stået i Thors Passage fra byggeriet blev taget i brug omkring 1904 og til omkring 1917. Hvad der herefter er sket med Thor Monumentet må stadig stå hen i det uvisse.

En ny forklaring

Den 77-årige broncestøber Aage Hansen fortæller: Thor har aldrig stået i Thors Passage!

Gåden om billedhuggeren Carl Johan Bonnesens store monument "Thors Kamp med Jætterne" og dets placering på Nørrebro er (måske) løst.

Dette Thor Monument har aldrig stået i Thors Passage. Billedhuggerværket blev til i midten af 1920'erne i Rasmussens broncestøberi i Rådmandsgade, og i gården her var det færdige arbejde udstillet en måneds tid.

Det er her, gamle nørrebroere har set både Thor og hans bukke ganske tæt ved Thorsgade, så de blot i dag (1981) så mange år efter - har forvekslet stedet.

Ja, det må være forklaringen, siger den 77-årige forhenværende broncestøber Aage Hansen fra Slingerupgade. Thor har aldrig stået i Thors Passage.

Det kan jeg sige så meget desto mere sikkert, som jeg selv som svend hos Rasmussen har været med til at lave Bonnesens billedhuggerarbejde: Støbningen i bronze efter Bonnesens model.

Jeg blev lærling derovre i 1918 - det var hos Carl Rasmussen, søn af broncestøberiets grundlægger Lauritz Rasmussen - det blev oprettet allerede i 1854, men lå dengang i Læssøesgade. Først i 1901 flyttede det til Rådmandsgade.

Jeg boede som barn i Baldersgade, min far var ved sporvejene, og jeg husker godt Thorsgade og Thors Passage med de tre indgange. Jeg kom forbi der hver dag, når jeg skulle i skole. Der stod et springvand inde i gården; men altså ikke nogen Thor.

Tilblivelsen af Thor

Sådan blev Thor til, Aage Hansen fortæller:

Det var på bestilling af Harald Plum, der ville opstille Bonnesens Thor-monument

Thor-monumentet udstillet i gården til Lauritz Rasmussens Broncestøberi i 1926. (Foto i C.A. Clemmensen: Lauritz Rasmussen, Kgl. Hof-Broncestøber 1854-1929).

på sin ø Thorø i Lillebælt. Det skulle have været hans mausoleum. Bonnesen havde atelier på broncestøberiets grund og her lavede han en stor gipsmodel af Thor, der så før støbningen blev skåret i stykker i forskellig størrelse: krop, hoved, arme o.s.v. Der var mange stykker. De går så i støberiet for at blive formet og derefter støbt og pudset af inden monteringen af det færdige kunstværk. Sådan blev alle figurer til. Thor her blev stillet op på prøve ude i støberigården, holdt sammen af stifter, der kunne tages ud igen.

Hvor lang tid varede støberiet?

Jeg vil tro et års tid. Bonnesen fulgte med i hele processen, sådan som alle billedhuggere gør det. Jeg husker ham som en flink ældre mand.

Har aldrig stået andre steder

Nørrebroerne kunne komme ind i gården og se det færdige arbejde?

Ja, de kunne gå ind ad porten og kikke på det. Det må have været i broncestøberiets gård, folk har set Thor, for han har aldrig været andre steder. Den blev stillet op for pressens skyld på et stillads og stod der en måneds tid, inden den blev skilt ad igen

og sendt til Thorø.

Her havde vi tre mand gående for at samle den - to svende og en lærling - jeg ved godt at der er mange skolebørn, også her fra Nørrebro, der har set Thor på Thorø, efter at Thor var kommet derover fra Nørrebro.

Det var bare ikke Thor fra Thors Passage, men fra Rasmussens Broncestøberi i Rådmandsgade, hvor der jo i tidens løb blev produceret en mængde af vore mest kendte billedhuggerarbejder.

Det var 1. januar 1967 Poul Rasmussen drejede nøglen om - året før jeg selv havde været der i 50 år. I dag er der kun grundene tilbage (1981).

Var der to monumenter?

I skrivende stund, 2007, er grundene forlængst bebygget med beboelsesejendomme.

Set ud fra Aage Hansens erindringer, om det Thor Monument han selv var med til at støbe og Thors Passage, kan man stadigvæk ikke afskrive formodningen om det andet Thor-monument i granit.

Jeg vil stadig postulere, at der engang har stået et i Thors Passage; dog måske kun fra Allersborgs fødsel i 1903-04 og frem til omkring 1911, måske endog før.

Hvis man regner lidt på Aage Hansens alder, da han gik i skole, og samtidig ved at han kun kunne huske springvandet i Passagen, må det næsten være således:

En regnefejl

Aage Hansen var 77 år i 1981, altså var han født i 1904. Han er så begyndt at gå i skole i 7 års alderen, altså omkring 1911. Hvis man går ud fra, at han har gået i skole i 7 år, passer det jo fint med, at han er kommet i lære i broncestøberiet i 14-15 års alderen i 1918.

Der er dog enten en lille regnefejl eller et lille erindringssvigt i Aage Hansens forklaring, Nemlig at han havde 50 års jubilæum i 1966 - året før broncestøberiet lukkede i 1967. Er det rigtigt, må Aage Hansen altså været startet som lærling i 1916 allerede som 12 årig, og ikke som tidligere fortalt i 1918.

Jeg vil dog ikke tillægge denne lille "fejl" nogen særlig betydning. Om det formodede Thor-monument i granit har stået i Thors Passage frem til 1911 eller deromkring er for så vidt også ligegyldigt.

Det væsentlige må være, OM der nogensinde har stået et Thor-monument i granit i Thors Passage.

Jeg er meget overbevist om, at der virkelig har stået et Thor-monument i Thors Passage - helt fra Allersborgs fødsel og mindst frem til omkring 1911 og herefter et springvand til omkring 1918.

Har du oplysninger, der kan føre til opklaring af mysteriet i Thorsgade hører Tony og Nørrebro Lokalhistoriske Forening gerne fra dig.

Nørrebro's mindetavler

Af Sune Hundebøll

Rundt om på Nørrebro erindres glimt af historien på husenes mure. Her findes mindetavler bl.a. for en smedemester, svenske soldater og genforeningen med Sønderjylland. Nedenfor er en oversigt over bydelens mindeplader og tavler.

A. W. Holm og Smedemesterforeningen

Meinungsgade 17-19. Tavle med portræt af A. W. Holm. Han var formand for Smedemesterforeningen, der opførte bygningen i slutningen af 1800-tallet.

Med næringsloven af 1857 indførtes næringsfrihed i Danmark. Det indebar, at ethvert erhverv stod åbent for alle - i hvert tilfælde i princippet. Smedemestrene brugte anledningen til at ændre "Kjøbenhavns Smedelaug" til "Smedemesterforeningen i Kjøbenhavn".

På den konstituerende generalforsamling 21. marts 1862 blev skibssmedemester Chr. Sivertsen valgt som foreningens første formand. Blandt medlemmerne i den nye bestyrelse var ankerstyrmand Anker Wilhelm Holm - og han skulle komme til at præge foreningen i mange år frem.

På generalforsamlingen i 1867 overtog A. W. Holm formandsposten. Den beholdt han frem til 1904. Det var en periode med store erhvervsmæssige og økonomiske forandringer. A. W. Holm var af "natur meget bundet af det bestående, og forholdene var derfor rolige nok i de første 20 år af hans formandsperiode". (citater: Kjøbenhavns Smedelaug af Torben Wraae. Kjøbenhavns Smedelaug, 1962)

I 1870'erne skærpedes forholdene mellem arbejdsgivere og arbejdere. Det gav anledning til sammenstød indenfor Smedemesterforeningen. En gruppe ønskede at omdanne den til en egentlig arbejdsgiverforening, der kunne forhandle med fagforeningerne. A. W. Holm - og andre med ham - ønskede ikke denne forandring.

Under indtryk af fagforeningernes øgede styrke, begyndte en forandringsproces i Smedemesterforeningen i 1890'erne. Spændingerne mellem de ældre medlemmer, heriblandt A. W. Holm og de yngre smedemestre blev stadig stærkere. Udviklingen var ikke på Holms side.

Om ejendommen i Meinungsgade 17-19 kan man læse følgende i "Smedelauget i Kjøbenhavn 1512-1912": Da Foreningen nu var kommen saa meget paa Fode, at den saaledes kunde bidrage til andre Foreningers Stiftelse, mente A. W. Holm tidspunktet var kommet, hvor der burde tages fat paa at bygge de gamle og svage Smedemestre deres egen selvstændige Stiftelse. Indsamlingen hertil var allerede paabegyndt i 1866, og ved Slutningen af 1881 ejede Fonden 8595 Kr. Grunden i Meinungsgade 17 indkøbtes da for 5650 Kr. " Der fortsættes senere: "Efter tegning af Arkitekt Thorvald Sørensen paabegyndtes derefter Byggearbejdet i Slutningen af 1882. Grundstenen nedlagdes den 3. Januar 1883 af A. W. Holm."

Bygningen stod færdig i september 1883. I april 1884 flyttede den første fribeboer, enke Anne Christine Sophie Nielsen, ind.

Tavlens tekst:

“ANKERSMEDEMESTER / A. W. HOLM./ FORENINGENS FORMAND / FRA 1867 TIL 1904”

Antonio Currá

Blågårdsgade 57. Tavlen sidder på Det Grønne P-hus, på hjørnet af Blågårdsgade og Åboulevarden. Den er skænket til Københavns Kommune af Monza Kommune (Italien). Opsat 21.5. 2007.

Antonio Currá boede i en forstad til Monza i det nordlige Italien. Som nybegt student tog han på rejse i Europa.

Den 8. august 2003 ankom han til København og begav sig ud i byen for at finde et logi. På Nørrebro blev han overfaldet og stukket ned med en kniv. Han blev indlagt på Rigshospitalet og hvortil hans familie akkurat nåede frem inden han udåndede.

Mindepladen blev overrakt af den italienske ambassadør til en mindehøjtidlighed i august 2004. Først i 2007 blev mindepladen sat op på det sted hvor Antonio Currá blev stukket ned.

Tavlens tekst:

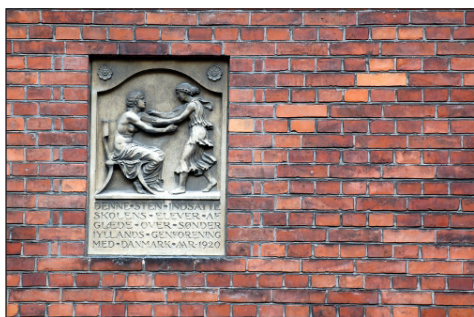
“A tutti i giovani cosmopoliti / alla ricerca dell’amicizia / nel mondo / “La mia è una sorta / di rincorsa / è una risorsa che cerco / da tempo in sto tempio / in me stesso più ampio””

“Til Alle Unge Verdensborgere / i deres søgen efter / venskab ude i verden / “For mig er det en slags / stræben det er en ressource / som jeg i lang tid har søgt / efter i mit eget univers, min udvidede horisont””

“Antonia Currá / 26.11.1983 10.8.2003 / Monza (IT) København (DK)”

Genforeningen 1920

Prinsesse Charlottes Gade 12. Sten indsat i muren til minde om Genforeningen 1920.

Efter nederlaget i 1. Verdenskrig måtte Tyskland afstå forskellige landområder. Nederlaget i 1864 havde modsat tvunget Danmark til at afstå Slesvig-Holsten til Preussen og Østrig.

Som en del af fredsslutningen efter verdenskrigen blev det aftalt, at de gamle danske områders skæbne skulle afgøres ved en folkeafstemning. Resultatet af afstemningerne førte til at Nordslesvig (Sønderjylland) igen blev dansk, mens resten af de tabte områder fortsat er tysk.

Tavlens tekst:

“DENNE STEN INDSATTE / SKOLENS ELEVER AF / GLÆDE OVER SØNDER / JYLLANDS GENFORENING / MED DANMARK AAR 1920”

Henry Heerup

Nørrebrogade 151A (Nørrebros Runddel). Tavle for kunstneren Henry Heerup. Som barn boede han i ejendommen.

Henry Heerup voksede op på Nørrebro. Her boede han sammen sin mor Sera. Han flyttede først fra “reden”, da han giftede sig første gang.

Alle børn tegner, men mange holder op når de når skolealderen. Det gjorde Heerup ikke. Han fortsatte. Hans mor sagde, han var født med en blyant i hånden, og da han var 16 lavede han sit første oliemaleri.

Heerup var enebarn og voksede op hos hans mor, der var eneforsørger. Han blev døbt Henry Christensen, men moren ændrede navnet inden han startede på Prinsesse Charlottes Gades skole. Det var ikke nogen lykkelig skoletid og Heerup følte det som en befrielse da han som 14 årig forlod skolen.

I bogen “Jul omkring 1. verdenskrig” (Berlingske, 1981) skrev Heerup om lejligheden på Runddelen: “Mor og jeg boede på femtesal, øverst oppe i et hus på Runddelen. Vi havde to værelser. Det var nok. Vi var kun os to. Min far, som var agent i manufaktur, og havde truffet mor i en forretning, så jeg ikke meget til.

Vort hjem var pænt og ordentligt. Ikke stor plads. Men ved min konfirmation kunne vi dog være en snes mennesker. Et rigtigt WC ude på køkkentrappen delte vi med konen ved siden af.”

Tavlens tekst: “HEERUP /// Maleren og billedhuggeren / Henry Heerup / 1907 - 1993 / havde sit barndomshjem / i denne ejendom / Nørrebrogade 151 A, 5.sal / og boede her indtil 1933”

Louis Pio

Ravnsborggade 21. Tavle for grundlæggeren af den danske arbejderbevægelse Louis Pio, der boede her i 1872 under “Slaget på Fælleden”. - Opsat 4.5.1997.

Socialisten Louis Pio (Louis Albert Francois Pio) var en af grundlæggerne af den socialistiske arbejderbevægelse i Danmark. Pios virke som socialist startede i 1871, da han i maj og juni udgav “Socialistiske Blade”.

I juli 1871 udsendte Louis Pio det første nummer af ugebladet “Socialisten”, der dog havde Harald Brix som officiel udgiver. 4. maj 1872 blev Louis Pio arresteret. Det var artiklen “Maalet er fuldt!” der faldt myndighederne for brystet. Teksten blev skrevet i forbindelse med mobiliseringen til et friluftsmøde på Nørre Fælled. Mødet blev forbudt af myndighederne, men mange trodsede forbudet. Det udviklede sig til en konflikt mellem demonstranter og myndigheder, kendt som Slaget på Fælleden. Louis Pio blev idømt seks års fængsel for at ville omstyrte det bestående samfund.

Tavlens tekst: "I dette hus' bagbygning boede LOUIS PIO - grundlæggeren / af den danske arbejderbevægelse - da han natten / mellem den 4. og den 5. maj 1872 blev anholdt før / afholdelsen af Bevægelsens første friluftsmøde på Nørre / Fælled, nu Fælledparken. // Regeringen forbød imidlertid både dette og alle andre / socialdemokratiske Friluftsmøder - i strid med / Grundlovens ord om forsamlingsfrihed. Pio og hans to / nærmeste medarbejdere, Harald Brix og Povl Geleff / blev arresteret og ved Højesteret idømt fra 3 til 5 års / fængsel. // Men Københavns arbejdere strømmede den 5. maj 1872 / ud til Nørre Fælled, hvor de blev mødt af politi og / militær. Det udviklede sig til SLAGET PÅ FÆLLEDEN. // Denne mindeplade blev opsat af LO og Socialdemokratiet på 125 årsdagen for Slaget på Fælleden"

Se i øvrigt Årskrift 2010, side 27-31.

Poul Emil Mathiesen

Ragnhildgade 1 / Sjællandsgade 10. Der findes hele to tavler for modstandsmanden Poul Emil Mathiesen, 1923-1945, der blev dræbt under den tyske besættelse 1940-1945.

Poul Emil Mathiesen blev født i København 14. august 1923. Han døde 5. maj 1945 på hjørnet af Marstalsgade og Østbanegade på Østerbro.

Efter at Poul Emil Mathiesen havde fået

en realeksamen fra Sjællandsgade Skole blev han assistentelev ved Københavns Kommune.

Fra efteråret 1944 blev han tilknyttet militærgruppen "Kompagni Robert".

Tavlen i Ragnhildgade.

Tavlen i Sjællandsgade.

Den 5. maj 1945 blev kompagniet kommanderet til vagttjeneste ved Frihavnen. Ved middagstid ankom en bil, som ønskede at komme ind til Frihavnen gennem Nordrefrihavnsporten. Da porten var lukket, forsøgte bilen at køre gennem, men den blev stoppet af frihedskæmpere.

Der blev skudt med en maskinpistol fra bilen og Poul Emil Mathiesen blev ramt og dræbt.

Tavlens tekst (Ragnhildgade):

“UNDERASSISTENT / POUL MATHIESEN / FALDT FOR / DANMARK / 5 MAJ 1945”

Tavlens tekst (Sjællandsgade):

“POUL MATHIESEN / 14 • 8 • 23 / FALDET I KAMPEN FOR / DANMARKS FRIHED / 5 MAJ 1945”

Svenske soldater

Fælledvej 4. Mindetavle for svenskere, der blev dræbt under Stormen på København natten mellem 10.-11. februar 1659.

To gange har Danmark været ved at gå under. Første gang var da krigerkonge Karl 10. Gustav af Sverige besluttede sig for at jævne København med jorden og indlemme landet i Sverige. Anden gang var efter nederlaget i 1864, hvor kong Christian 9. ville “forære” landet til Bismark for at bevare helstaten (Danmark inklusiv Holsten, Lauenborg og Slesvig). Bismark takkede dog nej og Karl 10. Gustav fik ikke jævnet København med jorden.

Men Karl 10. Gustav belejrede byen gennem en længere periode. 11. februar 1659 stormede de svenske tropper København. De kunne ikke trænge gennem voldene og angrebet blev tilbagevist. De svenskere, der faldt under stormen på Nørre Vold, blev begravet på det sted, der idag er Fælledvej 4.

Da Karl Gustav-krigene sluttede måtte Danmark afgive Skåne, Halland og Blekinge, samt det norske Bohuslän til Sverige. Men København og nationen Danmark (i en mindre udgave) overlevede.

Tavlens tekst:

“Til minde om / Københavns belejring / Under denne ejendom hviler / resterne af de svenske / soldater, der blev dræbt / under stormen på Nørre Vold / den 11. februar 1659”

Københavns mindetavler

Der er selvsagt mindetavler i alle Københavns bydele. Særlig i Indre By er der mange erindringer på husenes mure. På Rådhusbibliotekets site er der en fortegnelse over mindetavler i København. Listen er udarbejdet efter litteraturen og en del mindeplader på listen findes ikke mere.

Listen findes via følgende URL:
<http://korturl.dk/p95>

Sløjd på skoleskemaet

- En drengs erindring om modelskibssejlad på Peblingesøen

Af Freddy Hjortespring Christensen

Vejen langs søen i højre side er Peblinge Dosseringen. Postkortfotoet er taget fra rundingen på hjørnet af Dosseringen og Nørrebrogade omkring 1905.

Sejlad på Søerne med motorbåde og robåde, er ikke den eneste form for sejlad der har været praktiseret, hvilket efterfølgende erindringstekst handler om.

I skoleåret 1952 - 53 havde eleverne på Stevnsgades skole, klasse 3. E.M. svarende til 8. klasse i dag, fået til opgave i sløjd, at bygge et modelskib efter en tegning som sløjdlæreren havde fremskaffet af Nyborgskibet. Det var en stor opgave, især for de elever der var boglig

orienterede og hvor hænderne derfor ikke var ”skruet rigtig på”.

Skibet skulle være en slags svendeprøve på, hvad vi havde lært i de år vi havde haft sløjd på skoleskemaet.

Skrogets længe var 70 cm og bredden 15 cm og blev bygget op af 3 stk., 25 mm tykke, høvlrede fyrretræsbrædder, der blev limet sammen med varm snedkerlim, som stod og blev holdt flydende i en limpotte over et gasblus.

Andet trin var at tildanne skroget udvendigt og som trin nr. 3, hule skroget ud, så skibsvæggen, endte med en tykkelse på ca. 1½ cm., og så ensartet som muligt af hensyn til vægtbalancen. Dette krævede at man hele tiden holdt skarpt øje med, hvor tyk – eller tynd, væggen var blevet og vi havde virkelig ondt af vor stakkels kammerat, (ingen nævnt, ingen glemt) der kom til at hugge huljernet ud gennem siden, så der blev hul i skroget, hvilket betød, at han skulle begynde forfra. Jeg husker ikke, om han faktisk selv opgav at lave et skib, eller læreren gjorde det for ham, men han blev sat til at lave en fuglekasse.

Her gik det såmænd også galt, idet hullet kom til at sidde skævt for midten, men pyt!, fuglene er nok ligeglade.

Dækket blev ligeledes lavet af et fyrretræsbræt, der var i forvejen var maskinhøvlet ned til ca. 8 mm tykkelse. Midt på skulle der være en 4 cm. bred stribe, hvorfra vi selv høvlede dækket skråt faldende ud mod rælingen hvor tykkelse skulle være 6 mm. Vi ridsede 5 mm parallelle riller, som blev markeret med en spids grafitblyant, så det illuderede dæksplanker.

Skibet fik to master, en stor og en lille, og 4 sejl. Roret var en finurlighed, idet det kun var hængslet til kølen uden tvangsstyring. Der blev boret et hul på tværs i roret på ca. 15 mm og indstøbt en klump bly. Meningen med det ”løse”

ror var, at når vinden tog fat i sejlene og tvang skibet ned i en skrå vinkel, så ville tyngdekraften gøre, at roret faldt ud til den side skibet krængede og få det til at dreje så vinden kom ind bagfra og skibet rettede sig op. Det kan godt være, at det i teorien er en god ide, men i praksis viste det sig, at det duede ikke rigtigt, idet sejlretningen blev noget slingrende.

Nogle troede ikke rigtig på den påståede virkning med et ”løst” ror, og fravalgte det og nøjedes med den plane køl uden ror, og det skulle vise sig, at de dem uden ror sejlede mere stabilt i samme retning, kun bestemt af vinden og hvordan sejlene var sat.

Undervejs i fremstillingsprocessen skulle der skaffes ca. 500 gram bly til støbning af kølen, så jeg cyklede ud til produkthandleren i nr. 7 på Blytækervej (det er ingen spøg) og købte hvad jeg behøvede. Kølen blev støbt ude i trapperummet ved indgangen til sløjdlokalet, - hvilket må siges at være en noget risikabel handling, som kombinationen af en gryde fyldt med smeltet bly på et tændt gasapparat og en flok ivrige og nysgerrige drenge, udgjorde. Trappen var nemlig af træ.

Det flydende bly blev hældt ned på den del af kølen, der var af træ og så skulle det afkøles hurtigst muligt, så træet ikke forkullede i overgangen mellem træ og smeltet bly. Under dette arbejde, spruttede det med kogende vandråber og der udvikledes en enorm mængde damp. Det

Nyborgskibet bygget af John Mortensen i sløjdtimerne i skoleåret 1952 – 53 på Stevnsgades skole under kyndig ledelse af sløjdlærer Gudmund Sjørhund.

var meget spændende at være med til og en rigtig drenge ”ting”.

Mere fredelig var måden hvorpå man fandt frem til, hvor vandlinjen på skroget skulle være, men det var længere henne i forløbet, hvor hele skroget var samlet færdig og malet hvidt. Sløjdlæreren havde en stor zinkbalje med vand, hvori der var iblandet noget blå farve. Skroget blev, lige så forsigtigt sænket ned i det rolige, blå vand så det flød, og dér hvor der blev afsat en farvet rand, var vandlin-

jen. Under vandlinjen blev skroget malet rødt. Orv !, hvor så det flot ud.

Elevernes mødre havde travlt med at sy sejl og fædrene hjalp med at skaffe de små messingbeslag og glidere der var en del af rigningen, så man kan godt sige, at der gik lidt familieprojekt i det. Mit skib blev endda udstyret med en lille udvendig kahyt-lignede klods af teaktræ midt på dækket, små oprullede sejlgarns rondeller, mini pullerter og en bådshage i matchende størrelse.

Da vi nærmede os begyndelsen af juni måned, og dermed skoleårets afslutning, var kun 17 ud af klassens 28 elever nået at blive helt færdige med deres skib, men hele klassen, plus et par interesserede mødre, vandrede, med sløjdlærer Gudmund Sjørlund i spidsen, fra Stevnsgades skole og til stedet ved Peblingsøen, hvor bådebroen lå - og stadig ligger, men i dag med gode serveringsfaciliteter, meget anderledes end i 1953.

Dengang var bådebroen, så vidt jeg husker, ikke andet end en lav træbro stående på træstolper i vandet og med et meget lille hvidmalet hus/skur, hvorfra

bådudlejningen foregik. Bådebroen ligger lige ud for Baggesensgades udmunding til Peblingsøen.

Alle 17 modelskibe blev søsat fra bådebroen, og sluppet fri, ud på det "store" vand, uden snor. Radiokontrol og fjernstyring kostede en "formue", og fandtes vel egentlig næppe dengang i størrelser til modelskibe.

Kastevinde og relativt høje bølger, og det, at skibene var "førerløse" gav anledning til mange urolige situationer og ventetid for at følge skibenes færd. Nogle af skibene sejlede pænt direkte over mod

*Bådebroen dengang bådudlejningen var den eneste aktivitet her
I dag er bådudlejningen kun en biting i forhold til den restaurationsvirksomhed,
der drives på stedet.*

Så stort et skib havde drengene i denne beretning ikke, da de søsatte deres fartøjer i Peblingesøen. (Foto: Københavns Museum).

Nørre Søgade, andre skiftede ustandseligt kurs. Det har muligvis været dem der have det løse ror, som bestemt af med tyngdekraften daskede fra den ene siden til den anden.

Vi "skibsredere" var i førstningen stolte af den vellykkede søsætning af et års arbejde i sløjdtimerne, og flot så det da også ud med de mange ens rød / hvide skibe, men den indledende begejstring afløstes lidt efter lidt af irritation, efterhånden som minutterne blev til en 1 time, - 2 timer, - 3 timer, over ikke at kunne få fat på vore skibe.

Det hele endte dog godt og alle fik deres skibe med hjem, men desværre tænkte ingen på at fotografere dette usædvanlige

syn på Peblingesøen, - ikke hvad jeg har kendskab til i hvert fald.

I skrivende stund, 2012, er bådudlejningen kun en biting i forhold til den restaurationsvirksomhed der drives på stedet i den del af året, hvor det er muligt at sidde ude og nyde en forfriskning og den attraktive udsigt ud over vandet mod Nørre Søgade, til Søpavillonen og til den stærkt trafikerede Dronning Louises Bro, og som når mørket er faldet på, festliggøres af byens mangefarvede lys der genspejler sig i den urolige vandoverflade.

Fra år 2002 forløber Metrotoget, helt ubemærket, midt ude i søen i sine to parallelle tunnelrør 20 meter under vandet.

Sjællandsgadebadet

- den sidste kommunale badeanstalt i København

Af Nete Balslev Wingender, Københavns Stadsarkiv

I 2010 blev vandhanerne lukket og lyset slukket i en af byens kulturhistoriske institutioner, badeanstalten i Sjællandsgade på Nørrebro. Trods adskillige protester blev byens sidste kommunale badeanstalt dermed lukket som led i kommunens spareplan. To år senere lykkedes det efter initiativ fra den private Forening Sjællandsgade Bad at få den gamle bygning fredet med det formål at genåbne badet med en kulturel-, social og sundhedsmæssig profil.

Renlighed på den politiske dagsorden

For omkring 100 år siden blev en række kommunale badeanstalter opført som led i kommunens renlighedsprojekt, der især var rettet mod den københavnske arbejderbefolkning.

Københavnernes personlige renlighed – eller mangel på samme – kom på den politiske dagsorden fra sidst i 1800-tallet. Hvor der i større byer i bl.a. Tyskland, England og USA var opført flere såkaldte varmtvandsbadeanstalter, eksisterede der i København kun nogle få selvejende og private badeanstalter, hvor københavnernes kunne få et bad. På den tid var badeværelser i private hjem ukendt for de fleste. Større børn og voksne måtte klare sig med etagevask ved køkkenvasken, mens mindre børn blev badet i en balje på køkkengulvet.

Der blev talt meget og ofte om de ringe bademuligheder for den københavnske arbejderbefolkning og om betydningen

af renlighed for den almene sundhed. Spørgsmål var, om det var en opgave kommunen skulle tage sig af, eller om den burde ligge i privat regi. Fra privat side synes der dog ikke at have været interesse for løsning af problemet.

I 1899 kom den socialdemokratiske gruppe i Borgerrepræsentationen med den senere borgmester Jens Jensen i spidsen med et konkret forslag om en kommunal varmtvandsbadeanstalt i det tætbebyggede Vesterbro. Forslaget var ikke mindst stillet for at imødekomme et ønske fra ca. 8.000 beboere på Vesterbro om at få oprettet en badeanstalt i den bydel.

Den første kommunale varmtvandsbadeanstalt blev opført i Saxogade i 1903. I de følgende år blev der opført kommunale badeanstalter i Sofiegade på Christianshavn og i Helsingørgade i Borgergade/Adelgadekvarteret. I 1917 kom turen til Nørrebro.

*Badeanstalten i Sjællandsgade med Simeonskirken til venstre.
(Foto: 1920, Københavns Museum).*

En kommunal badeanstalt på Nørrebro

Efter en længere diskussion i Borgerrepræsentationen blev det besluttet at opføre badeanstalten i Sjællandsgade omtrent midt mellem indre og ydre Nørrebro. Badeanstalten kom til at ligge umiddelbart op ad den i 1914 opførte Simeons Kirke.

Københavns stadsarkitekt Hans Wright, der tegnede badeanstalten, gjorde det klart, at han havde søgt ”at skabe en ydre harmoni imellem kirkens og anstaltens arkitektur, således at disse 2 bygninger ikke, arkitektonisk set, trykker eller skader hinanden.” I de to sammen-

byggede bygninger kunne Nørrebros arbejderbefolkning få rensset såvel sjæl som legeme.

Sjællandsgade badeanstalt er ligesom kirken opført i røde mursten. Med sine symmetriske anbragte vinduer og rene linjer afspejler den netop det, der skulle være dens funktion: at bringe orden og renlighed ind i arbejderklassens liv. Den høje skorsten var karakteristisk for de tidlige badeanstalter, der benyttede sig af kuldrevne kedler til opvarmning af badevandet. Den sorte kulrøg skulle sendes så langt til vejrs som muligt. Badeanstalten var opdelt i en kvindeafdeling i stueetagen og en mandefdeling

på 1. sal. I kælderen lå kedel- og kulrummet, mens kvistetagen var indrettet som bolig for bademesteren.

Forskellige badeformer

Kvindeafdelingen var indrettet med 8 brusebade og 6 karbade, mens mandeafdelingen havde 16 brusebade og 4 karbade. Der var delte meninger om de to badeformer. Tilhængere af den ældst benyttede badeform, karbadet, opfattede de hurtigere og billigere brusebade som ”nødtørftige renselsesbade”, mens modstandere påpegede, at brugen af karbade var uhygiejnisk og uøkonomisk.

Ud over brusebade og karbade var der i hver af badeanstaltens to afdelinger indrettet finsk inspirerede dampbade med fælles baderum for hhv. kvinder og mænd. Sjællandsgadebadet var den første kommunale badeanstalt, hvor der blev indrettet et sådant dampbad for kvinder.

Ikke alle var begejstret for den badeform. Således udtalte borgerrepræsentant og landstingsmand C.F. Sørensen under debatten i Borgerrepræsentationen i marts 1915, at han ” havde talt med mange kvinder om dette spørgsmål, og de allerfleste havde ytret betænkelighed, ja, nærmest uvilje og mangel paa forståelse overfor denne badeform.” Det var dampbadets fælles baderum kvinderne fandt utiltalende.

Kønsforskul på renligheden

En opgørelse fra en uge i oktober 1924

viser, at der på ugens fem hverdage var mellem 200 og 300 mænd, der brugte brusebadsafdelingen i Sjællandsgadebadet, mens antallet om lørdagen lå på omkring 750.

Også for kvinderne var lørdagen den store badedag. Omkring 400 havde valgt den dag til det ugentlige brusebad, mens antallet på ugens øvrige hverdage lå på mellem 150-200.

Mens det var det hurtige brusebad, der stod højest i kurs hos mændene, sværgede kvinderne til karbadet. Omkring 50 flere kvinder end mænd benyttede sig af denne badeform.

Det større antal mandlige end kvindelige brugere af badeanstalterne blev debatteret i en artikelserie i BT i maj/juni 1923, der handlede om københavnernes renlighed. Provokeret af konklusionen om, at mænd var mere renlige end kvinder, fik en kvindelig badegæst til i et læserbrev at komme med følgende kommentar: ”De skriver, at mændene er mere renlige end kvinderne, men det tror da pokker – der er nemlig mange flere baderum for mænd efter hvad min mand og bror siger, og de må da heller ikke vente mere end højst ½ time.”

Der var ganske rigtig færre baderum og dermed længere ventetid for kvinderne. For et karbad, der som nævnt var i særlig høj kurs hos kvinderne, var ventetiden endda helt op til 2 timer. Så længe havde arbejdende kvinder med mindre børn ikke tid til at vente på et bad.

Badeanstalt og socialt værested

Nogen overskudsforretning var de nye kommunale badeanstalter ikke. Men ifølge en udtalelse fra C. F. Sørensen i Borgerrepræsentationen i november 1924 var der ingen grund til bekymring, så længe pengene gik til et godt formål: ”Renlighed er jo af allerstørste betydning for alle mennesker og ikke mindst for befolkningen i de store byer, som ofte lever tæt sammenpakket i små lejligheder, i snævre gader osv. Jeg tror på, at de penge, der ofres såvel på sø- som på varmtvandsbadeanstalter, for en stor del spares på hospitalerne og andre steder.”

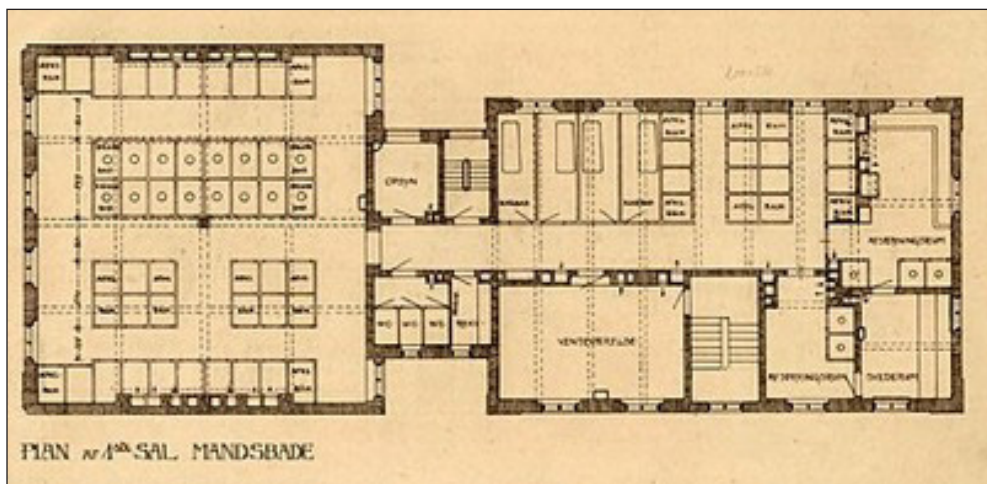
Der kom med årene ikke mindre fokus på sundhed. Men blikket blev i sti-

gende grad rettet mod københavnernes boligforhold. Fra 1940'erne blev der sat ind med omfattende saneringer af den gamle boligmasse og der blev etableret badeværelser i de renoverede eller nyopførte beboelsesejendomme. I takt hermed fik de kommunale badeanstalter nye funktioner, sådan som vi senest har set det i Sjællandsgadebadet.

Ud over det traditionelle karbad eller brusebad lokkede Sjællandsgadebadet med andre fristelser så som karbad med æteriske olier, bademælk eller salt fra Det døde Hav, saunagus for kvinder, wellness fra top til tå eller massage. Det var ikke uden grund at Sjællandsgadebadet til sit navn havde føjet: Huset med ro

*Interiør fra kvindeafdelingen i badeanstalten i Sjællandsgade.
(Foto: 1920'erne, Københavns Museum).*

Plan af mandeafdelingen på 1. sal. (Stadsarkivets kort- og tegningssamling).

og velvære. Sundhedsprojektet af i dag havde langt flere strenge at spille på end det havde, da badeanstalten blev opført.

Sjællandsgadebadet havde også en anden og ganske betydningsfuld funktion i den multikulturelle bydel. Det fungerede som socialt værested, hvor brugerne uforpligtende kunne mødes og komme i snak på tværs af kulturelle skel.

Blandt de mange protester mod lukningen af badeanstalten blev netop denne funktion da også fremhævet. Med fredningen af den gamle bygning og planerne om genåbning af badet ser det ud til, at også den funktion vil kunne bevares.

Kilder og litteratur

- Borgerrepræsentationens trykte forhandlinger, især 1899, 1915 og 1924
- Borgerrepræsentationens journalsager M 219
- Social Demokraten 27.6.1918
- BT 4.6.1923
- Sestoft, Jørgen, 1986: Stadsarkitekten i København 1886-1986. Trykt i Arkitektur DK 6/7. 1986
- Wingender, Nete Balslev 2006: Et renlighedsprojekt: Bade- og vaskeanstalten ved Trinitatis Kirke 1877-1918. Trykt i Runde Kirke, Taarn og Sogn. Trinitatis gennem 350 år

BAGSIDE BILLEDER

Foreningen har modtaget disse interessante gamle billeder, der viser beværtningen på hjørnet af Ægirsgade og Tagensvej, henholdsvis ca. 1910 og 1970. I dag ligger Alanya Kebab på stedet.

